

■ The current year marks 150 years since the publication of the famous *Restoration* article in Volume VIII of the *Analytical Dictionary of French Architecture from the 11th to the 16th Century*. In it, VIOLLET-LE-DUC wrote: “[...] Our time will only have to transmit to future ages this new method of studying the affairs of the past, either in the material or the moral order, to merit well from posterity.”¹

In the one and a half century old article VIOLLET-LE-DUC shows, and practice has already proven this, that expertise is a primordial resource in the field of historic building conservation, even surpassing the financial or technical ones. All three must be present on a conservation site, however, only the human resource is the one that not only does not get “consumed” within the conservation process, but is enriched by the experience added with every historic building that has been intervened upon.

In Romania, insufficient funding has encumbered the conservation of historic buildings for two decades. Occasionally, some of the ministers of culture have managed to obtain from the ministers of finance larger amounts for the National Conservation Programme (e.g. the case of Minister Ion CARAMITRU in 1997 or even the 2016 budget for conservation), and in recent years European funds have supplemented the budget. However, whenever the budgetary resource exceeds its critical level, the lack of skilled labour and of specialists emerges.

20% of specialists and 40% of experts in the domain of historic building conservation have been trained before 1990 and the establishment of certification. In the last seven years the gap between areas where specialists are found and those lacking the necessary expertise (in 2007 there were 14 counties without any architects certified as heads of design) has only insignificantly decreased (today there are only 12, one of which, Vaslui, without a single certified specialist). In the past six years, characterized by the existence of important European funds for the conservation of historic buildings, due to the “reorganisations” of the Ministry of Culture, fewer specialists have been certified than in 2000-2005. In light of the new budget cycle, the EU will inject funds of over a quarter of a billion Euro into Romanian historic building conservation. If we would like to avoid the situation of lamenting the results ensuing from the lack of expertise and experience, it is high time to realise that the current system of certifying specialists has to be transformed from a passive instrument into a proactive mechanism for training young specialists.

Sergiu NISTOR
expert certified by the Ministry of Culture

¹ Translated by Nathan Clifford RICKER for an edition in 1919 by the University of Illinois Urbana-Champaign.

■ Anul acesta se împlinesc 150 de ani de la publicarea în Tomul VIII al *Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVIe siècle* a celebrului articol *Sur la restauration*. În acesta, VIOLLET-LE-DUC scria: „[...] Chiar dacă epoca noastră nu ar avea nimic altceva de transmis generațiilor viitoare decât metoda de studiu a monumentelor trecutului – fie cele din domeniul material sau din cel moral – și ea își va fi meritat grațitudinea posterității.”

În articolul de acum un veac și jumătate, VIOLLET-LE-DUC ne demonstrează, iar practica a probat-o, că în domeniul restaurării monumentelor istorice expertiza este resursa primordială. Ea o surclasează pe cea financiară ori cea tehnică. Toate trei trebuie să se regăsească în șantierul de restaurare, totuși singură resursa umană este cea care nu doar că nu se „consumă” în lucrarea restaurată, ci se îmbogățește prin experiența adăugată prin fiecare monument restaurat.

În România restaurarea monumentelor istorice este grevată de două decade de bugete insuficiente. Din când în când, câte un ministru al culturii reușește să obțină de la ministrul finanțelor sume mai importante pentru Programul Național de Restaurare (cazul ministeriatului Ion CARAMITRU în 1997 ori chiar al bugetului pentru restaurare din 2016). În ultimii ani, surselor bugetare li s-au adăugat fondurile europene. Ori de câte ori resursa bugetară își depășește nivelul critic, se face simțită lipsa de forță de muncă calificată și absența specialiștilor.

20% din specialiștii și 40% din experții domeniului restaurării monumentelor istorice sunt formați înainte de 1990 și de instituirea sistemului de atestare. În ultimii 7 ani decalajul dintre zonele în care se găsesc specialiști și cele lipsite de expertiza necesară (în 2007 existau 14 județe fără vreun arhitect atestat ca șef de proiect) s-a redus insignifiant (astăzi sunt doar 12, dintre care unul, Vaslui, fără măcar un specialist atestat). În ultimii 6 ani, caracterizați de existența a importante fonduri europene pentru restaurarea monumentelor istorice, din cauza „reorganizărilor” din Ministerul Culturii, au fost atestați mai puțini specialiști decât în anii 2000-2005. În perspectiva noului ciclu bugetar, fondurile UE vor injecta în restaurarea monumentelor istorice din România peste un sfert de miliard de Euro. Dacă dorim să nu mai contemplăm cu tristețe rezultatele lipsei de expertiză și experiență, este momentul să conștientizăm că sistemul actual de atestare a specialiștilor trebuie transformat dintr-un instrument pasiv într-un mecanism pro-activ de formare a tinerilor specialiști.

Sergiu Nistor
expert Ministerul Culturii

■ 150 éve jelent meg a közismert *Sur la restauration* cikk a *Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVIe siècle* VIII. kötetében. Ebben VIOLLET-LE-DUC a következőképpen fogalmaz: „[...] Ha korunk a múlt emlékeinek – akár anyagi, akár erkölcsi vonatkozásában megnyilvánuló – tanulmányozási módszerén kívül semmi egyebet nem örökít a jövő generációk számára, már kiérdemelte az utókor háláját.”

A fél évszázaddal ezelőtt megjelent írásban VIOLLET-LE-DUC rámutatott arra, amit egyébként a gyakorlat is megerősített, hogy a szakértelem a műemlék-helyreállítás alapvető erőforrása, amely felülmúlja a pénzügyi vagy műszaki jellegűeket. Mindháromnak jelen kell lennie a helyreállítási munkatelepen, ellenben az emberi erőforrás az egyetlen, amely nem-hogy nem „emésződik” fel a műemlék helyreállítása során, hanem minden helyreállított műemlékkel gazdagodik a tapasztalat által.

A romániai műemlékvédelmet két évtizede terhelik elégtelen költségvetések. Alkalmanként egy-egy kulturális miniszternek sikerül ugyan jelentősebb összegeket szerezni a pénzügyminisztertől a Országos Műemlék-helyreállítási Program számára (például CARAMITRU Ion miniszterelnöksége alatt 1997-ben, vagy akár a 2016-os műemlék-helyreállítási költségvetés esete). Az utóbbi években a költségvetési források európai alapokkal is bővültek. Akárhányszor a költségvetési forrás meghaladja a kritikus szintet, érezhetővé válik a képzett munkaerő és a szakértők hiányának problémája.

A műemlékes szakemberek 20%-a és a szakértők 40%-a 1990 előtt részesült képzésben, a minősítési rendszer létrejötte előtt. Az elmúlt 7 év során jelentéktelen mértékben csökkent a szakemberekkel rendelkező, illetve ezek hiányával küszködő területek közötti különbség (2007-ben 14 megyéből hiányzott a szakértői jogosultsággal rendelkező tervfelelős építész, ma már csak 12 ilyen megye van, ezek közül az egyik Vaslui megye, amely nem rendelkezik egyetlen szakértővel sem). Az elmúlt 6 évben – amelyet a műemlékvédelemre lehívott jelentős európai alapok meglete jellemzett – a Kulturális Minisztérium „átszervezése” miatt kevesebb szakértő került bejegyzésre mint 2000-2005 között. Az új költségvetési ciklus kilátásai szerint, az EU-s alapokból több mint negyed milliárd eurós finanszírozás jut majd a romániai műemlékek helyreállítására. Ha nem szeretnénk búskomoran szemlélni a szakértelem és tapasztalat hiányából származó eredményeket, ideje lenne felismerni, hogy szükség van a jelenlegi szakemberek minősítési rendszerének átalakítására, azaz a fiatal szakértők képzésének passzív eszközét aktív képzési mechanizmussá alakítani.

Sergiu NISTOR
Kulturális Minisztérium által
jegyzett szakértő